

Högsta domstolen

HÖGSTA DOMSTOLEN
JS 28

INKOM: 2020-11-18
MÅLNR: Ö 6057-20
AKTBIL: 1

Framställan om förordnande av offentlig försvarare samt yrkande om kroppsbesiktning i resningsärende

Jag har beslutat att återuppta en förundersökning för att utreda om det finns skäl att begära resning till nackdel för Olof Wiberg (tidigare Hörning).

Olof Wiberg åtalades den 2 juni 1998 för bland annat mord. Örnsköldsviks tingsrätt dömde honom den 12 augusti 1998 i mål nr B 130/97 för mord till fängelse åtta år. Hovrätten för Nedre Norrland ogillade åtalet den 13 oktober 1998 i mål nr B 375/98.

Av den utredningen som låg till grund för åtalet mot Olof Wiberg framgick att det påträffats en spermafläck vid gylfen på målsägandens byxor. Antalet spermier var dock så få att man med dåtidens analysmetoder inte kunde gå vidare och analysera denna ytterligare.

Sedan hovrättens friande dom har ärendet legat hos polisen som ett s.k. Cold case. Man har avvaktat att tekniken skulle utvecklas för att man skulle kunna analysera det fåtal spermier som man hittat i fläcken på offrets byxor.

Det har den 9 juli 2020 kommit till åklagares kännedom att Nationellt forensiskt centrum (NFC) gjort en förnyad analys av målsägandens byxor och säkrat en sökbar dna-profil ur spermier som anträffats på målsägandens byxor. Den framtagna dna-profilen har inte givit någon träff mot någon person som finns i det s.k. dna-registret. Olof Wiberg finns inte registrerad i registret.

För det fall det skulle visa sig att den dna-profil som säkrats av NFC skulle överensstämma med Olof Wibergs dna-profil är det min uppfattning att detta är en ny omständighet eller ett nytt bevis som sannolikt utgör grund för resning. Det skulle i så fall förutom omfattande s.k. struktural bevisning finnas sådan direkt bevisning mot Olof Wiberg som tidigare saknats.

Är gärningen preskriberad i förhållande till Olof Wiberg?

Vid bedömningen av frågan om förundersökning skulle återupptas har jag beaktat om gärningen är preskriberad i förhållande till Olof Wiberg. Frågan om preskription är av avgörande betydelse för frågan om offentlig försvarare ska förordnas och för vilka rättsliga förutsättningar som finns för att kroppsbesiktiga Olof Wiberg för tagande av dna-prov.

Man har att utgå från att mordet ägt rum den 23 november 1996.

Vid tidpunkten för brottet var Olof Wiberg 18 år 9 månader.

Frågor om preskription regleras i 35 kap. brottsbalken. Sedan 2010 finns det enligt 35 kap. 2 § första stycket 1 brottsbalken inte någon preskriptionstid för mord eller dråp. Av 35 kap. 2 § andra stycket följer dock att om någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjugooett år, gäller bestämmelserna om bortfallande av påföljd i 35 kap. brottsbalken.

Av 29 kap. 7 § andra stycket brottsbalken följer att fängelse på livstid inte får väljas som påföljd för brott som någon begått innan han eller hon fyllt tjugooett år. Detta innebär i sin tur att tiden för åtalspreskription i det aktuella fallet är femton år enligt 35 kap. 1 § första stycket 4.

Om något som bryter preskriptionen inte har ägt rum preskriberades brottet i förhållande till Olof Wiberg den 23 november 2011.

Om å andra sidan preskriptionsavbrott har ägt rum gäller bestämmelserna om absolut preskription i 35 kap. 6 § brottsbalken. För mord är den preskriptionstiden 30 år. Absolut preskription inträder först 2026.

Frågan om preskriptionsavbrott har ägt rum är alltså av avgörande betydelse.

Olof Wiberg var berövad friheten i anledning av brottet i två skilda perioder. Han anhölls den 25 augusti 1997 och häktades den 28 augusti 1997. Häkttningsbeslutet hävdes den 23 oktober 1997. Han anhölls därefter på nytt den 25 maj 1998 och häktades den 26 maj 1998. Han åtalades för mord och dömdes av tingsrätten, men frikändes av hovrätten. Eftersom Olof Wiberg häktats den 28 augusti 1997 och den 26 maj 1998 samt tagit del av åtal den 2 juni 1998 eller någon dag därefter har preskriptionsavbrott ägt rum enligt 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken.

Det finns emellertid undantag från bestämmelserna om preskriptionsavbrott på grund av häktning eller åtal. Av 35 kap. 3 § brottsbalken följer att:

1. om en häktad person frigges utan att ha fått del av åtal eller
2. avvisas eller avskrivs mål mot någon sedan han eller hon fått del av åtal,

ska i fråga om möjligheten att ådöma påföljd anses som att häktningen eller delgivningen ej skett. Häktningen eller delgivningen är i så fall alltså inte något hinder mot preskription.

Till sin ordalydelse är bestämmelsen inte tillämplig när någon häktats och åtalats men frikänts och det senare meddelas resning till den tilltalades nackdel.

I kommentaren till brottsbalken (Bäcklund m.fl.) har emellertid följande uppfattning framförts.¹

En speciell situation föreligger i de fall då någon blivit frikänd genom en dom som vunnit laga kraft men målet därefter återupptas genom resning. Enligt ordalagen i det nu behandlade lagrummet, 35:1, är brottet inte preskriberat eftersom åtal har delgetts. Vid remissbehandlingen anfördes att en konsekvens av detta blev att det efter resning skulle kunna dömas till straff så länge som inte den absoluta preskriptionstiden hade förflutit. Departementschefen uttalade sig inte om detta. Det torde ändå få anses vara en öppen fråga, om inte bestämmelsen i 3 § skulle kunna komma till analogisk användning i sådana fall. (Jfr NJA 1976 s. 43.) Att någon särskild bestämmelse inte införts i BrB är förklarligt med hänsyn till situationens exceptionella karaktär. Se Strömberg (1956, s. 232).²

Enligt min uppfattning finns det inte skäl att göra en analogisk tillämning av 35 kap. 3 § brottsbalken i de fall ett åtal i ett häktat mål ogillas. Det föreligger betydande skillnader mellan å ena sidan de fall ett åtal mot en häktad person ogillas och å andra sidan de fall som regleras i 35 kap. 3 § brottsbalken. De fall som avses i 35 kap 3 § brottsbalken avser typiskt sett fall där bevisningen är förhållandevis svag. Om bevisningen inte räcker för ett åtal medför en häktning i sig inte något preskriptionsavbrott. Inte heller avbryts preskriptionen om det föreligger något rättegångshinder som medför att målet inte kan upptas till prövning eller om åklagaren lägger ned åtalet.

Enligt min uppfattning är gärningen inte preskriberad.

Offentlig försvarare

Det yrkas att offentlig försvarare förordnas för Olof Wiberg.

Olof Wiberg föreslår att advokaten Ulf Holst förordnas som offentlig försvarare för honom. Ulf Holst har förklarat att han är villig att åta sig uppdraget.

---

¹ Kommentaren till 35 kap. 1 § under rubriken Preskriptionshindrande åtgärd.

² Tore Strömberg, Åtalspreskription. Institutet för rättsvetenskaplig forskning [XII]. Lund 1956. Norstedts.

*Kroppsbesiktning för tagande av dna-prov***YRKANDE**

Det yrkas att Högsta domstolen med stöd av 28 kap. 4 och 13 §§ rättegångsbalken beslutar om kroppsbesiktning av Olof Wiberg genom tagande av salivprov i syfte att göra en dna-analys av provet.

Grunden för yrkandet är i första hand 28 kap. 12 § rättegångsbalken. Bestämmelsen avser enligt ordalagen kroppsbesiktning av den som är skäligen misstänkt, men bör även gälla en tidigare tilltalad i ett resningsärende.

För det fall rätten skulle göra bedömningen att bestämmelsen i 28 kap 12 § rättegångsbalken inte är tillämplig på en tidigare tilltalad i ett resningsärende framställs yrkandet om kroppsbesiktning med stöd av 28 kap 12 b § första stycket 2 rättegångsbalken. I denna bestämmelse stadgas att kroppsbesiktning genom tagande av salivprov får göras på annan än den som skäligen kan misstänkas för ett brott om det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av brottet.

GRUNDER

För användande av tvångsmedel gäller främst fyra allmänna principer; legalitets-, ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprinciperna.

Legalitetsprincipen innebär att tvångsåtgärder måste ha ett uttryckligt stöd i lag. Ändamålsprincipen innebär att ett tvångsmedel inte får användas i något annat syfte än det som tvångsmedlet beslutats för. Behovsprincipen innebär att ett tvångsmedel inte bör förekomma om det inte är nödvändigt med hänsyn till syftet med åtgärden. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Enligt min uppfattning är det uppenbart att ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprinciperna talar för att Olof Wiberg kan kroppsbesiktigas för tagande av dna-prov.

Det som kräver närmare överväganden är vilket stöd det finns i lag för att kroppsbesiktiga en tidigare tilltalad i en förundersökning som återupptagits i resningssyfte.

I 23 kap. rättegångsbalken finns bestämmelser om förundersökning i brottmål. För att en förundersökning ska kunna bedrivas effektivt är det helt nödvändigt att det finns möjlighet att vid behov använda olika former av tvångsmedel.

Möjligheten att använda tvångsmedel under en förundersökning regleras i 24 - 28 kap. rättegångsbalken genom hänvisning i en bestämmelse i 23 kap. 16 § rättegångsbalken.

Den som skäligen kan misstänkas för ett brott som det kan följa fängelse på får kroppsbesiktigas bl.a. för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen av brottet. Detta framgår av 28 kap. 12 § rättegångsbalken.

Vad som gäller beträffande tvångsmedelsanvändning i en förundersökning som återupptagits i resningssyfte är inte reglerat på något särskilt sätt. Frågan behandlades översiktligt i de förarbeten som låg till grund för införandet av bland annat bestämmelsen i 58 kap. 6 a § rättegångsbalken om återupptagande av förundersökning i resningsärenden.

I delbetänkandet från Förundersökningsutredningen SOU 2009:90 om resningsförfarandet i brottmål stannade utredningen på s. 99 vid följande ställningstagande:

Att närmare reglera förfarandet vid en återupptagen förundersökning i resningssyfte, t.ex. i fråga om möjligheterna att i en sådan utredning använda sig av tvångsmedel, ligger dock utanför utredningens uppdrag. Sammanfattningsvis är det utredningens uppfattning att 23 kap. RB och bestämmelserna om förundersökning i LUL även fortsättningsvis ska gälla i tillämpliga delar vid återupptagande av en förundersökning i resningssyfte.

I den efterföljande propositionen, prop. 2011/12:156, behandlas frågan i avsnitt 5.4 ”Förfarandet vid en återupptagen förundersökning”. Regeringen gjorde då följande bedömning:

Det behövs inte några särskilda regler om vilka bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken och lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare som bör tillämpas på förundersökningar som återupptas i syfte att utreda om det finns grund för resning.

Av skälen för regeringens bedömning framgår vidare:

Bestämmelsen i 23 kap. 23 § RB om komplettering av förundersökningen efter åtals väckande gäller endast under det ordinära förfarandet. Enligt praxis tillämpas emellertid bestämmelserna om förundersökning på förfarandet vid återupptagna förundersökningar i syfte att utreda om det finns grund för resning i den utsträckning det är möjligt.

Vad gäller regleringen i 23 kap. RB är det uppenbart att denna inte i sin helhet kan appliceras direkt på en förundersökning som återupptagits i

syfte att utreda om det finns förutsättningar för resning. Som exempel kan kopplingen till att någon blivit "skäligen misstänkt" nämnas. Om ett utredningsförfarande som sker efter att en dom vunnit laga kraft läggs ned finns det vidare ett behov av någon form av "slutdelgivning" av den tidigare tilltalade. Någon sådan rätt finns inte för en misstänkt om åklagaren fattar motsvarande beslut beträffande förundersökningen under det ordinära förfarandet. Trots den i viss mån bristande överensstämmelsen mellan en förundersökning som återupptagits i syfte att utreda om det finns grund för resning och bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. RB ansluter sig regeringen till utredningens bedömning att dessa bestämmelser i möjligaste mån bör gälla även för en sådan förundersökning.

Utredningens och regeringens bedömningar att bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken i möjligaste mån bör gälla även för en förundersökning som återupptagits i resningssyfte måste rimligen tolkas som att även bestämmelserna om tvångsmedelsanvändning i möjligaste mån ska gälla i återupptagna förundersökningar. Hänvisningen i 23 kap. 16 § rättegångsbalken till efterföljande kapitel talar för detta. Bestämmelsen i 28 kap. 12 §§ rättegångsbalken rörande kroppsbesiktning av den som är skäligen misstänkt bör därför enligt min uppfattning även gälla en tidigare tilltalad i ett resningsärende.

Skulle det vara så att bestämmelserna i rättegångsbalken avseende tvångsmedel mot den som är skäligen misstänkt inte skulle gälla en tidigare tilltalad i ett resningsärende är istället bestämmelsen i 28 kap 12 b § första stycket 2 rättegångsbalken tillämplig eftersom bestämmelsen avser annan än den som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Petra Lundh

Mats Svensson

Bilaga till framställan om förordnande av offentlig försvarare

Identitetsuppgifter

Wiberg, Karl OLOF Verner
19780128-7835
Svegsgatan 23 A Lgh 1203
842 33 SVEG